

KOLLEGIUMAINK ÉRTESÍTŐI

A MILLENIUMRA.

Fapsum

VÁRÓ FERENC

ELŐADÁSA A SZÁSZVÁROSI TANÁRI ÉRTEK ZLETÉN.

*

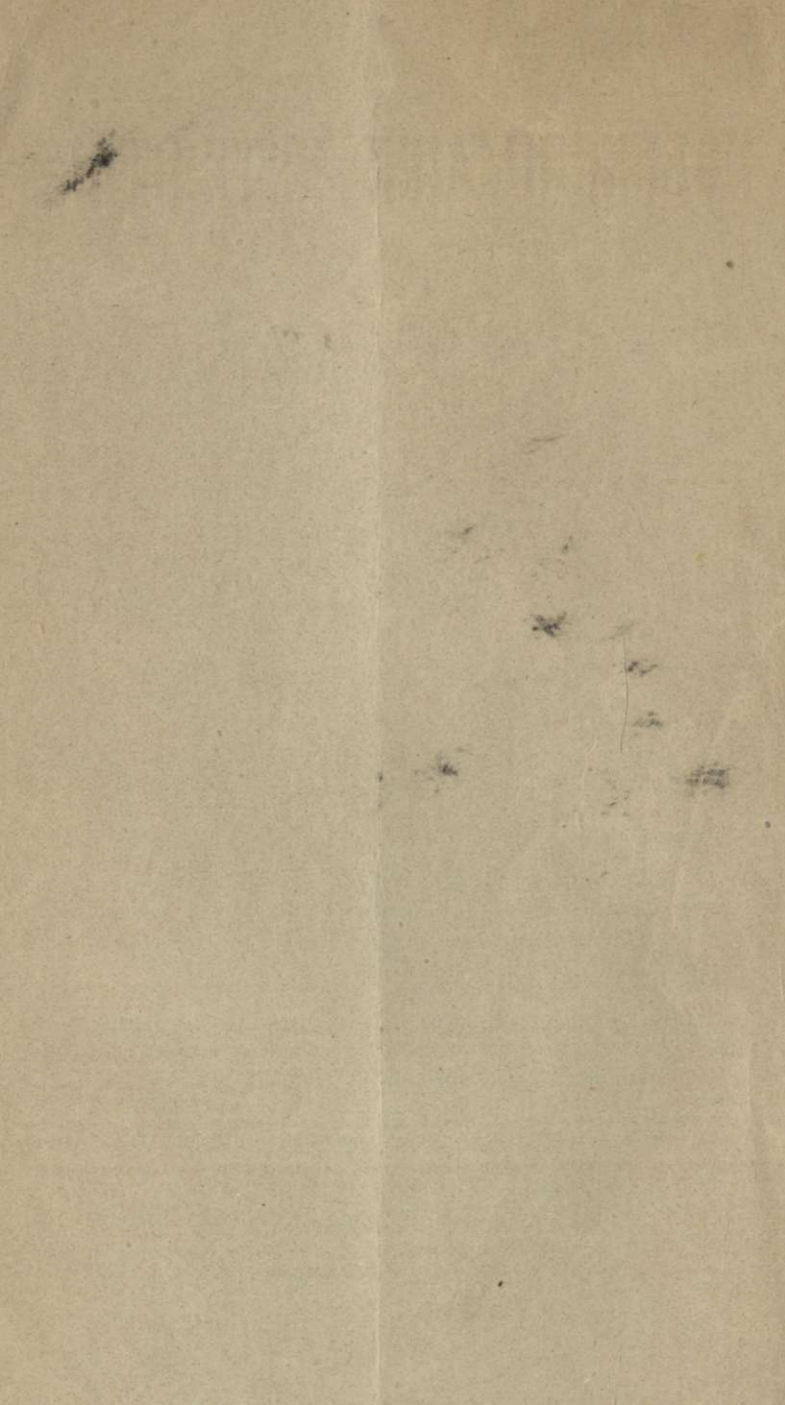
(KÜLÖN LENYOMAT A »PROT. KÖZLÖNYBŰL«.)

KOLOZSVÁRTT.

AJTAI K. ALBERT MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁJA

1895.

KOLLEGIUMAINK ÉRTESETŐI

A MILLENIUMRA.

VÁRÓ FERENC

ELŐADÁSA A SZÁSZVÁROSI TANÁRI ÉRTEKEZLETEN.

(KÜLÖN LENYOMAT A »PROT. KÖZLÖNYBÜL«.)

KOLOZSVÁRTT,

AJTAI K. ALBERT MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁJA

1895.

Tisztelt Értekezlet!

Tanügyi előadó atyánkfia, néhány nappal ez előtt, levélben azt kérdezte tőlem: nem tartanám-e helyesnek, hogy kollégiumaink Értesítőinek tartalmáról, berendezéséről, milleniumi Értesítőink bizonyos foku összhangja érdekében a szászvárosi Értekezleten tanakodjunk? Ha igen, hát vállalkozzam az ügy előadására.

Abban a föltevésben, hogy némileg rögtönös vállalkozásomat a tiszt. Értekezlet időszerűtlennek itélni nem fogja, igyekszem, a helyes célzatu föl-szólításnak megfelelni.

Az Értesítő-szerkesztés munkájának száraz, és unalmas voltát mindenki ismeri, a ki kétszer-háromszor próbálta. Még legtöbb élvezetet ad a rovatokba szedhető anyaggal való elbánás. De már a szövegezést kívánó kurszív anyagnak évről-évre ismétlése, foltoztatása, az egyes címek sablonjainak kitöltögetése, sajtó alá készítés, korrekció, revízió: mind ez csak az írásbeli dolgozatok javításának tanári gyönyöreivel mérhető össze. Nem csodálom, ha némely Értesítő csak amugy szer-

kesztődik, s néha olyan adatot is találunk benne, a mely három évvel az előtt volt — adat, azóta pedig csak benfelejtett szerkesztői hagyatéék. Olykor-olykor egyes elkövetett toll-, és sajtóhibák is válhatnak év-ciklusos hagyatékká.

Még jó, ha a mintául veendő tavalyi Értesítőnek kezelésével, berendezésével, kiállításával meg vagyunk elégedve, s nyugodtan ollóztatjuk, ragasztgatjuk újjá a lapjait. De, elégedetlennek lenni vele, s mégis óvakodni, nehogy a hagyományoktól eltérjünk, s esetleg éppen azzal, a miben eltértünk, valamely kollégának, vagy hírlapi referensnek izlésével ellenkezésbe jöjjünk: apró gondjaink között ez is számot tehető skrupulus.

Az iskolai Értesítő, eredetileg, a tanárok és tanulók névsorának, a vizsgálatok rendjének, s a jövő évi felvételre vonatkozó tudnivalóknak közzétételét vallotta céljául. A nyilvánosság iránti hódolat, az intézetek versenye, szülők, s tanügyi körök kívánata, érdeklődése, mind több-több anyagot vont bele, és halmozott az Értesítőbe: az értekezéseket, mint a tanárok képességének, módszerének, haladásának bizonyítékait; pályázatok, jutalmak kimutatását, gyűjtemények állapotának, gyarapodásának feltüntetését, jelentéseket ifjusági egyesületek működéséről, egészség-ügyről, melyek az intézetnek hivatását, rangját, fejlődését, előnyeit tárják fel. Beléje kerül az intézet történetének minden figyelemre érdemes adata, s a hivatalos jelentések statisztikai táblái is. Meg kell azonban vallani, hogy ez anyag, a legtöbb Érte-

sitőben, véletlenül egymásra halmozott rétegekben található. Csakugyan jó volna, megállapítani azokat a szempontokat, a melyeket, megválva az egymást-utánzástól és divattól, tudatosan követni, érdemes és szükséges az Értesítő szerkesztésénél.

Az Értesítőben az igazgatóság az intézettről ad képet, kétségkívül azzal a céllal, hogy az illetékes érdeklődést tárgyilagosan kielégítse. Erre a három kérdésre tehát: ki, mit, és mily céllal: adva van a felelet. Döntő kérdésül fenmarad, hogy kinek; kiknek szól az Értesítő? Ettől függ a válogatás az anyagban, az elrendezés, sőt a stil, és a külső kiállítás is.

Kinek szól tehát az Értesítő?

Hogy első sorban a szülőknek, az talán nem kétséges. Hozzájuk számíthatjuk, általánosságban, a művelt társadalmat. A nagy nyilvánosság, s annak organumai, a hirlapok, se többet, se kevesebbet, se más alakban ne kívánjanak az Értesítőtől, mint a mi a szülőket kellően tájékoztathatja, és kielégitheti.

Szól az Értesítő, második sorban, a tanügyi szakembereknek. Számítsuk hozzájuk, de csak személyük szerint, mind azokat, a kiknek hivatalos közük van az iskola kormányzásához. A hivatott, vagy hivatalos szakemberek sokfelé ágazó igényei jelentékeny befolyással voltak Értesítőink vastagítására, sőt némileg már túlhaladott igényeiknek fossilis maradványaival is találkozunk az Értesítőben: ilyeneknek tekintem én a részletes tananyagkimutatásokat. De, ezekről majd alább szóljunk.

Azt tapasztaljuk, hogy néhol az Értesítőt a felettes hatóságokhoz intézett hivatalos évi jelentésnek is szeretik tekinteni. Az ellen, természetesen, nem lehet kifogásunk, ha a felettes hatóságok megelégedésnek azzal a jelentéssel, mely a szülőknek, s az idegen szakértőknek van szánva. Azt azonban részemről határozottan elutasítandó irányzatnak tartom, hogy az Értesítő oly anyaggal terheltesse, mely csak a felettes hatóságoknak, mint ilyeneknek, figyelmére tarthat számot. A felettes hatóságoknak az igazgatóság sok olyan dologról tartozik felelettel, a melyek sem a szülők, sem más külső érdeklődők megítélése alá nem tartoznak; ezek nem halmozandók fel az Értesítőben, hanem az ennek nyilvános adatait kiegészítő, illetőleg, azokra hivatkozó írott évi jelentésekbe valók.

Nem szól az Értesítő a tanulóknak sem. Róluk; de nem nekik. Negatívum azonban, szem előtt tartandó a tanulók érdeklődése is, mert a szülőknek szánt Értesítőt ők is, néha inkább csak ők, forgatják. Ezért nem való az Értesítőbe semmi olyan, a mit a pedagógiai tapintat velük szemben diszkrécióban szokott tartani.

Azt nézve tehát, hogy a mondottak szerint kiknek, és mily céllal van szánva az Értesítő, tartsunk egy kis szemlét az Értesítő tartalmának némely közdivatu, esetleg, újabb divatu pontjai felett.

Kezdem az értekezésen, de nem szólok sem a székfoglaló értekezésekről, sem az igazgatói évzáró beszédekről. A székfoglalónak, ha nem ön-

állóan jelenik meg, az Értesítőben a helye. Igazgatói évváró beszédet pedig retorikai szövegben, az összes házai Értesítők közül, a múlt évről, csak a szászvárosiban, és a nagy-enyediben találtam. Másnemű értekezést, vagy órációt csak olyat vennék fel az Értesítőbe, a melynek, tárgyánál fogva, van valamelyes helyi jelentősége. Nem is éppen régen, a mikor még nagy híja volt a szakfolyóiratoknak, vagy az ifjuságnak szánt dolgozatok közzé tételére kiadókat nem igen lehetett találni: a munkás-tollu tanárnak elismeréssel jutalmazó menedéke volt az Értesítő irodalmi része. Ma már az általános tárgyú pedagógiai és más tudományos dolgozatoknak, mindenki számára, könnyen hozzáférhető folyóiratokban, általános tárgyú ifjusági olvasni valóknak pedig a megfelelő vállalatok füzetekben, száz, meg száz könyvtárban van a megfelelő helyük; ellenben, a megszorodott, és minden kulturális ponton virágzó tanintézetek egy pár száz Értesítője, tudományos irodalmi szempontból, tartassék fenn oly arkhivumul, melyben a természet, történelem, ethnográfia, közművelődés helyi tárgyainak szakszerű megvilágításait kereshessék, és találhassák meg a vidék érdekeltjei, s a tudomány szakemberei. Ennyit az értekezésről.

Van az Értesítőnek, átlag egy jó nyomtatott ívet kitöltő ásatag része, a «Tananyag-kimutató». Volt idő, többen vagyunk még, a kik benne éltünk, a mikor némely tárgyat a tanár saját kézírata szerint tanított. Nemes előzékenység

volt akkor a tanártól, hogy kéziratának tartalom-jegyzékét, esetleg néminemű kivonatát, az Értesítőben, nyomtatva, közzé tette. Vagy a mikor még a gimnáziumok alaptantervei egyházkerületenkint, sőt egyes intézetenkint is különböztek: volt akkor a tananyag-kimutatásnak reális beszámoló értéke. De ma, midőn az alaptantervek minden intézetre kötelezőleg meg vannak állapítva, s midőn minden tárgyat approbált tankönyv alapján kell tanítanunk, azt tartom, háládatlan munka és költség, «végzett tananyag» címén, részint a tantervet, részint a tankönyvek tartalom-jegyzékét évről-évre újból lenyomatni; elég volna, a hivatalos és nyomtatásban megkapható tantervre és a pontos jegyzékben felsorolandó tankönyvekre való hivatkozással, csupán a jellemző tanmeneti adatokat tenni közzé, u. m. a tárgyalta olvasmányok megjelölését, az írásbeli dolgozatok jellemzését, s a tantervtől, netalán a tankönyvtől való esetleges eltéréseket. Megengedem, hogy az ilyen kimutatás megközelítőleg ép akkora tért, mindenesetre pedig céltudatosabb munkát kíván, mint az eddigi sablon, de legalább konkrét dolgokat mond, a melyeken el lehet igazodni, s a melyekből a tanterv bíráló is, tankönyvíró is tanulságot merithet a legilletékesebb forrásból, a szaktanárok jelentéséből. Én tehát a tananyag-kimutatás sablonja helyébe ezeket a rovatokat tenném: 1. A használt tankönyvek jegyzéke. 2. Eltérések a rendes tantervtől. 3. Eltérések a tankönyvektől. 4. Tárgyalta iskolai olvasmányok. 5. Tanulók írásbeli feladatai.

Szólok most a tanulók névsoráról, mint az Értesítő törzsökös anyagáról. Ez a rész főleg a szülőket érdekli, de egy s más tekintetben a szakértőknek is leköti a figyelmét. A legtöbb intézet névsort közöl és érdemjegy-táblázatot, néhány intézet mellőzi az érdem-táblázatot, s legfőlebb az általános előmenetelt jelzi; egyes Értesítőkben a névsor a tanulóknak életkoruk, vallásuk, szülő-, vagy illetőségi helyük, díjmentességük, segélyezett-, vagy jutalmazott voltak s hasonló viszonyaik adatait is, ezt, vagy am azt, néhányat, vagy valamennyit, feltünteti. E tekintetben az eltéréseket, a változatosságot, azt hiszem, az egyes intézetek érdekei, viszonyai, individuálítása alaposan megokolhatják. Kétségtelenül, gond és tapintat nyilvánulhat abban is, a mit nyilvánosságra hozunk, abban is, a mit mellőzünk. Némely kisvárosi iskola, melynek tanulói többnyire helybeliek, miért zándorítsa nyilvánosan a családokat a «jelesek» és «elégtelenek» ki nyomtatásával? Elég, ha az érdeklődők számára tárgyankint összegezve, feltünteti az érdemjegyek számát. Állami intézet miért jelezze nyomtatásban a felekezeti különbségeket? A hol az életkor-viszonyok átlag normálisak, a hol segélyek, ösztöndíjak, tandíjmentességek csak szorványosan vannak: ezek rendszeres jelzése felesleges. Ellenben, a mely intézet sok és sokféle segélyt, jutalmakat nyújt; a melynek tanulói honosság szempontjából nagy területről gyűlnek össze; a melyben osztályonként rendszeresen nagy az életkor-

különbségi skála; a melyben a felekezeti hovatartozásnak szabályosan megállapított következményei vannak: az ily intézetek Értesítőjében a névsor csak hadd tüntesse fell pontosan és számlálhatólag s egyenkint mérlegelhetőleg a megfelelő adatokat, úgy a szülők, mint a szakértők számára.

A tanári személyzet kimutatása is törzsökös anyaga az Értesítőnek. Észrevételelem erről az, hogy hét kollégiumunk Értesítőiben, egy kivételével, valamennyiben a tanároknak csupán intézeti funkcióik, megbízatásaik vannak jelezve, ellenben, egyházkormányzati, városi, megyei, társadalmi, egyleti funkcióikról, pedagógiai, tudományos, irodalmi társulatokhoz való viszonyaikról, nemkülönben irodalmi munkásságukról is hallgat az írás. Ezek az adatok általában fönttartatnak a tanárnak holta utánra, a felette mondandó emlékbeszéd anyagául. A miben igen szép, régi magyar és kálvinista filozofia és a szerénység tapintata érvényesül, s ehhez bíráló ujjal nyulni, nem tartom tapintatosnak.

Az önképző-körökről, és pályázatokról némely Értesítőben olynemű túltengésben szenvedő jelenségekkel találkozunk, mint hogy ha az Értesítő egyenesen a tanulóknak, a jelentés pedig önkintes tevékenységük, hiuságuk legszegesebb stimulusául volna szánva. Az Értesítők többsége e részben mégis a mértékletesség felé hajlik.

A statisztikai kimutatásokban is fordul elő itt-ott túltengés. Lenyomatják, például, a miniszter

számára gyűjtött összes statisztikai adatokat, holt ezek egy része csakis összegezésre, és nagyban való összehasonlító műveletekre alkalmas. Szaporítják a henye rovatokat testgyakorlati statisztikával, és testi fejlődöttségnek személyenként való kimutatásával. Nem mondom, hogy ilyen adatokat nem kell gyűjteni, de talán még sem éppen évenként való közlésre, hanem nagyobb cikklusonként, tanulmány keretében való földolgozásra. Bizonyára, sok becses anyag van egy igazgatói irattárban, a mit rovatokba lehet, szükség szerint, szedni; de jó, óvakodni attól, hogy az Értesítő az irattár papirkosarának tekintessék.

Végezván a szemlét az anyag felett, áttérek az elrendezés kérdésére.

A diszpozíció tervét az érdeklődés szempontjai határozzák meg. E szempontokat pedig vagy elméleti, vagy gyakorlati irányban kell megtalálnunk.

Gyakorlati megtalálásuk és egyeztetésük azért nehéz, mert mások a szülők, meg mások a szakértők érdeklődésének szempontjai. Ez utóbbiak felettébb változatosak is.

A szülőt, például, az érdemjegyek, meg az ösztöndíjak, a vásárlandó tankönyvek, az iskolai fizetendők, meg az évkezdeti tudnivalók érdeklik legközvetlenebbül. A szakember az intézet történeteit, a fölszerelést, a tanár-testület karakterét, a tanítás irányát, eredményeit keresi általánosságban, vagy pedig különlegesen valamely rovatot: mondjuk, latin nyelvi tankönyveket, érett-

ségi feladatokat, tanulmányi kirándulások adatait, tanárkar irodalmi munkásságát.

Ugy látszik tehát, mint ha gyakorlati szempontokból egészen közömbös dolog volna az anyag egymásutánja. Adjuk nyomdába az anyagot oly sorban, a mint éppen készen vagyunk vele. Fő dolog, mentül több cím alá foglalni. A keresőt majd útba igazítja a részletes tartalom-jegyzék. Praktikusan teszen hát az az igazgatóság, a mely anyagának rendezetlenebb részét, kalapból huzott tézisek szerint, de legalább ilyen tárgymutatóval közli: . . . 5. Köz-, magán-, és érettségi vizsgálatok. 6. Alapítványok, adakozás, jótékonyság. 7. Ifjusági olvasó egyesület, és könyvtár. 8. Önképzőkör. 9. Tanszerek gyarapodása. 10. Pályázatok. 11. Statisztika. 12. Igazgatói jelentés. 13. Jutalmak, segélyek, ösztöndíjak. 14. Tudnivalók a jövő évre.

Ellenben, például, a «vizsgálatok sorredje» cím alá venni be az érettségi vizsgálati tételeket és eredményeket is, a nélkül, hogy erre nézve a tartalom-jegyzék útbaigazítást adna; vagy a «Statisztikai adatok» cím alá venni be az alapítványi, s más részletes számadásokat: már több kifogás alá eshetik.

Részemről a találomra csinált rend divatjával sehogy sem vagyok megelégedve, s hajlandó volnék elméleti szempontokat követő rend elfogadására. Természetesen, az elméleti perspektíva is, a fölvetett főszempont szerint, más-más lehet; előterjesztek, és ajánlok egyet a lehetségesek közül, olyat, a mely a gondosabban szerkesztett

Értesítők nyomán, induktív módon is, megközelítőleg kihozható, és igazolható volna.

E szerint, a következő szempontok köré rendezném az Értesítő anyagát.

*

Az értekezés után, mely mindig valamely helyi vonatkozású tárgynak irodalmi feldolgozása, jönnek a szempontokat jelző fejezetek, s alájuk tartozó címek, I—VIII.

I. Kormányzat.

Elöljáróság. Hozzá érkezett felsőbb hatósági intézkedések és rendeletek, valamint saját önálló határozatai, melyek az intézet állapotát és fejlődését irányozólag érdeklik. Bekebelezett új alapítványok. Ellátott évi számadás kivonata. Az intézet külső történetének előljárósági jegyzőkönyvre méltatott adatai. Hivatalos látogatások. Állami főfelügyelet.

II. Tanárkar.

Tanárok névsora; életkoruk, szolgálati évszámuk, tárgyaik, évi munka-terhük, officiumaik; kültevékenységük, s egyéb viszonyaik; irodalmi munkásságuk. A múlt év óta a karban történt változások.

III. Belső anyagi viszonyok.

Építkezések. Fölszerelés. Gyűjtemények gyarapodása. Segélyek, ösztöndíjak, tandíjmentesség. Bennlakás. Konviktus. Egységügy.

IV. A tanítás munkája.

A használt tankönyvek jegyzéke. Eltérések a rendes tantervtől. Eltérések a tankönyvektől. Tárgyalt iskolai olvasmányok. Írásbeli feladatok.

Év kezdete, vége; szünetek, helyettesítések. Tanári tanácskozmányok. Vizsgálat-rend.

V. Tanulók tevékenysége.

Rendkívüli tárgyak tanulása. Magántanítás Ifjúsági egyesületek. Légáció. Tanulmányi kirándulások. Magán-szorgalom, és gyűjtések. Torna-versenyek, játékok. Ünnepek, mulatságok.

VI. Eredmények.

Érdemsorozatok. Érettség-vizsgálat. Pályázatok, jutalmazások. Fegyelmi állapot.

VII. Áttekintés.

Statisztikai táblázatok: Tanulók száma. Valásuk. Nyelvviszonyaik. Életkoruk. Szülők állása. Illetőségük. Egészségi állapotuk. Óra-mulasztásaik. Magukviselete. Előmenetelük általánosan, és, ha érdemjegy-tábla nem közöltetett, előmeneteli fokozatuk tárgyankint is. (Egyéb felesleges.)

VIII. Figyelmeztetések.

Javító vizsgálatok szabályzata. Bennlakás előfeltételei, sat. Felvétel a jövő évre. Fizetendő díjak.

*

Igy képzelvén általánosságban az évi Értesítőt, a millenáris évre kiadandó Értesítő speciális ügyére térhetünk át.

A kíváncsi az, hogy ezen Értesítő foglalja magában az intézet egész történetét.

Erdélyi kollegiumainkat illetőleg, természetesen, csak egy-egy vázlatos áttekintésről lehet szó, mely a már régebben megírt önálló monografiáknak lényeges adatait, megfelelő útalásokkal, rekapitulálja, s az utóbb mult évek adataival kellőleg kiegészíti. E vázlatok a millenáris Értesítőben első helyre, értekezés helyett, lesznek illesztendőek.

Hogyan legyenek szerkesztve e vázlatok?

Leghelyesebb lesz, egészen azon szempontok szerint szerkeszteni, a melyeket az évi Értesítőre nézve megállapítottunk. Voltaképpen egy teljes retrospektív Értesítőt bocsátunk a történeti vázlatban előre.

A következő kérdés-csoportokra volna tehát átlátszó, szabatos felelet adandó, a felelet-sorozatokban, krónikás módon, szigorú időrendet követve.

I.

1. Ki; kik alapították az intézetet?

2. Mekkora tőkékkel, vagyoni alapokkal?

3. A vagyoni erő miképpen gyarapodott, vagy apadott?

4. Kik, miképp viselték gondját az intézetnek? (Gondnokok, jóltevők.)

5. Tanárok, tanítók fizetései miképp állítottak meg, s változtak időnkint? (Nyugdíj-, és gyám-intézetekről is.)

6. Minő hatósági, vagy törvényi rendelkezések,

minő országos, vagy helyi történeti események folytak be fejlődésére, alakulásaira?

II.

1/ Kik voltak az intézet tanárai? Egyenkint mely évtől, meddig? Kiről, hol találni bővebb adatokat?

2 Mely irodalmi munkáik ismereteseek a tanároknak? (Szabó Károly R. M. K. tára és Petrik Géza M. Könyvészete segítségével könyvészetiileg felsorolandók.)

3 Változó- és mellék-tanárokról (segédtanárok, szaktanitók és köztanítók) időnkint mikép gondoskodtak?

III.

1/ Az intézetnek első és későbbi épületei mikor, mily költséggel, mily szabásulag emeltettek, bővültek, vagy alakultak át?

2 Mily arányban használtattak tanhelyiségekül és benlakásra? (Lehetőleg a méretek jelzése is.)

3 Vannak-e a régi felszerelésnek, taneszközöknek emlékei, maradványai, s mik ezek? (Régi könyvtárakról.) Gyűjtemények mai állapota milyen?

4/ Minő alumneumai és jótékony alapítványok, mikor tétettek? Mennyiben vannak meg, vagy vesztek el?

5/ A tanulóknak, idők során, mily száma élvezett nagyobb jótéteményeket, ingyen iskolázást?

IV.

Mikor, milyen foku volt az intézet? Milyen tanfolyamokkal berendezve?

2 A gimnáziumi tanításban mily lépésekben haladt előre az osztály-rendszer mellett a szak-rendszer?

3 Léteznek-e régi szervezetek, tantervek, tárgyfelosztások, órarendek, módszer-utasítások? Mily jelleműek ezek?

4 Melyek az iskolában használt, még valahol található, nevezetesebb régi tankönyvek, kompendiumok?

5 Mily módon tartattak a különböző vizsgálatok?

Mily cimeken, mikor, mely iskolai szünetek voltak szokásosak?

V.

1 A tanuló ifjuság beléletének, tevékenységének minő régi adatai, emlékei vannak?

2 A magántanítói rendszer fejlődésének melyek az első adatai?

3 Mikor, mely ifjusági egyletek, minő ifjusági ünnepek s mulatságok keletkeztek?

4 Társadalomban, közdolgokban minő szerep jutott az ifjuságnak?

VI.

Vannak-e régi fegyelmi szabályok? Mik a jellemző vonásaik?

Vannak-e régi anyakönyvek? Ezek tartalma mily nemű?

Kik, minő tereken, lettek jelesek az intézet növendékei közül?

VII.

1. Összes tanulók, esetleg a szubszkribáltak száma évről-évre mennyi volt?

2. Különböző ranguak, nemzetiségűek, vallásuak időnkint mily arányban látogatták az intézetet?

3. Mely területről időnkint mely arányban kapta növendékeit az intézet?

VIII.

1. Mely folyóiratokban, lapokban, vagy önálló munkákban található közölve az intézet történetei?

2. Mióta, mely évekről vannak az intézetnek nyomtatott Értesítői?

*

Ily berendezésű krónikás vázlat, mely már megjelent, esetleg ezután kiadandó monográfiára, okmánytárra, közkézen forgó adattárakra utal, lehetővé teszi kollgiumaink évszázados és jelenkori jelentőségének összehasonlító és áttekintő megítélését; tárgya, tartalma és terjedelme szerint éppen beillik az Értesítőbe, az értekezés helyére, s megfelel a milleniumi alkalom követelményeinek. Egybeállításán osztozni lehet és kell.

Utána következnek maga az évi Értesítő, a már jellemzett tartalommal és berendezéssel, de az ezredéves kiállítás, mindnyájunk előtt hivatalosan ismeretes, szempontjainak megfelelően, «IV. A tanítás munkája» rovatban, két speciális bővítéssel.

Egyik bővítés az volna, hogy a gimnáziumi osztályokra nézve a tanárkar által megállapított

és követett állandó tanmenet (helyi tanterv) egyszer mindenkorra közöltetnék. (Ezt a tanmenetet aztán, az intézet tanárainak évről-évre leendő kényelmes használata céljából, jó széles margoju különlenyomatokban is praktikus dolog volna kiadni.)

Másik bővítés az volna, és ezt már a történt hivatalos intézkedések után kötelezőnek is kell tekinteni, hogy az írásbeli dolgozatok sorozata minden tárgyból, minden osztályról, egymás mellé állítva, az 189^{3/4}. és az 189^{4/5}. évről közöltessék.

Ezeket ajánlom a tisztelt értekezlet tanácskozása alá, esetleg létrejöheto közös megállapodások céljából.

Hozzáadom befejezésül a milleniumi kiállítási bizottságnak a mélt Igazgató-Tanács idei 995. sz. leiratával közzétett intézkedéséből a következő pontot: «a bizottság azzal a kéréssel fordul középiskoláinkhoz, hogy az idei Értesítő, a mely a kiállításra kerül, lehetőleg egyforma nagyságu, még pedig nagy nyolcadrét alaku legyen és a mennyire lehetséges, bőrkötésü, hogy e becses gyűjtemény alakjával is kellemes benyomást keltsen a szemlélőre.»

Kollegiumaink Értesítői közül a marosvásárhelyié az, a melynek külső méretei legmegfelelőbbek, megközelítőleg a zilahié is. A nyolcadrét alaku papírlap méretei 17. és 25. cm. lehetnének, a nyomás 11. és 19 cm. méretü.

A kötést illetőleg, a bőr, nézetem szerint,

csak 10—12 ives vastag papirosu darabokra alkalmazható stilszerűen, máskülönben az egész vászonkötés, még pedig vörösbarna színben, volna használandó, akár az, akár ez, olyképpen, hogy az illető példányok bekötését Kolozsvárt, ugyanegy műhelyben tanügyi előadó atyánkfia intézné el.

A nyomdai kiállítás olyan, a milyen maga a műhely. Az izlésnek mindenütt van helye, de kötelező utasításnak helye ily kérdésekben nincsen. Csak a statisztikai táblázatról jegyzem meg, hogy a keresztben-hosszában való, vékonyan, vastagon tarkálló, szemet bántó rubrikák mérséklése érdekében hét kollégiumunk Értesítői közül, a mult évről, azt válasszuk mintául, a melyet e tekintetben legegyszerűbbnek találunk.

*

Készen valék e tanulmánynyal, mikor az Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlönynek máj. 26-ki (34-ik) számát kapom, s benne Waldapfel Jánosnak a milleniumi Értesítőkről szóló cikkét olvasom. Látom, hogy nagyon sok pontban, mindenekfelett a «retrospektív Értesítő» fogalmának megállapításában, sőt megnevezésében is, annyira egybetalálkozunk, mintha csak összebeszéltünk volna. Sőt, véletlenül én is éppen május 26-án olvastam fel előzetesen, szűkebb kollegiális körben, tanulmányomat. Minthogy Waldapfel cikket nincs már módomban kellően méltatni: azt is általánosságban ajánlom a t. értekezletnek figyelmébe.
